

majú iný, než demonštratívny význam a zmysel, teda sú samoúčelné. Ako posúdiť človeka, ktorý medzi demonštrantmi pred výstavou kožušín sedí v páperovej vetrovke - materiálu z ošklbaného (nie z kože zvlčeného) zvierata - a má na krku koženú šnúрку so symbolom?

Sebadisciplína i sebauvedomenie, dôsledné napĺňanie hlásaných princípov, by mali byť podmienkou pôsobenia v nich. Aj tu ochranár nie je iba človekom stotožňujúcim sa s určitým názorom na dobu, ktorá mu vyhovuje. Je to človek, ktorý sa pokúša svoje vnútorné presvedčenie pretransformovať do praktickej roviny a musí sa podľa toho správať. A samozrejme, musí disponovať dostatočnými vedomosťami, aby sa tak vedel správať. Dodnes neviem, ako posudzovať človeka, ktorý si lahne pred buldozér (v snahe zabrániť rozhodnutiu, ktoré už dospelo do výkonného štádia - napríklad o vyrúbaní stromov) a "skúša", takpovediac, silu morálnych kvalít buldozeristu. Zastávam názor, že treba ovplyvňovať akty rozhodovania tak, aby vyhovovali náročným environmentálnym požiadav-

kám. To sa však bude môcť len vtedy, keď bude rásť miera informovanosti občanov a zvlášť environmentalistov, ich schopnosť odborne a kvalifikovane spracúvať pripomienky a vytvárať priestor pre ďalšie podnety.

Vyjadrenie negatívneho stanoviska totiž nie je konečným príspevkom k riešeniu problému. Je len upozornením na jednu jeho stránku, ktorá sa v tom-ktorom projekte nereflektovala. Po ňom má prísť konštruktívny protinávrh a odborná diskusia o probléme. Dnes totiž (týka sa to podnikov, zastupiteľstiev i štátnych predstaviteľov) nik nie je ochotný diskutovať inak, ako na odbornej úrovni. Samozrejme, výzva k dialógu i rešpektovanie jeho potreby nemôže absentovať. Zvlášť v štáte, ktorý v Ústave prezentoval ekologickú orientáciu trhovej ekonomiky.

Eva Smolková

Radikálnosť nerovná sa agresivita

Vítam otvorenie diskusie o agresivite environmentálnych hnutí príspevkom pani Smolkovej. Súhlasím s viacerými jej názormi a postrehmi, nielen s tým, že k takýmto otázkam sa treba otvorene vyjadrovať. S niektorými si však dovoľm polemizovať.

Na Slovensku existuje spektrum rozličných (a vzájomne odlišných) environmentálnych NGOs, hoci nie je až také široké a diferencované ako v tradične demokratických krajinách. Nepoznám však u nás vyslovene agresívne environmentálne hnutie, naopak - všetky, aj tie radikálne, jasne deklarujú dôslednú nenásilnosť svojich aktivít. V tomto smere panuje na Slovensku až neobvyklá jednota. Pritom škála činností NGOs je veľmi široká. Porovnajme ich na ilustráciu so skutočne extrémnymi prejavmi environmentalistov v zahraničí, napr. organizácie Sea Shepherdov potápajúcej veľrybárske lode (ktorú slovenská anti-environmentálna propaganda príznačne vydáva za aktivitu Greenpeace - sic!) alebo s niektorými akciami na záchranu tropických pralesov. Rozdiel je zjavný.

To platí aj pre akciu, ktorú naznačila p. Smolková vo svojom príspevku - tipujem totiž, že mala na mysli protestné vyvesenie transparentu na chladiacu vežu JE Mochovce, zorganizované Greenpeace v lete 1994. Trvám na tom, že zo strany našej organizácie bola táto akcia do detailov nenásilná. Situácia ohrozujúca život našich aktivistov vznikla iba kvôli nekompetentnému a neprimerá-

nému zásahu elektrárenskej ochranky a požiarnikov (zo štyridsiatky aktivistov v "priamej akcii" mali iba traja menej ako 18, ale viac ako 17 rokov). Rozhodne túto akciu nepokladám za agresívnu. Za radikálnu, nekonvenčnú, provokujúcu či poburujúcu áno. Napokon, to aj bolo jej zmyslom - netradičnou formou prebudiť spoločnosť z pasivity, ba až letargie v oblasti jadrovej energetiky, vyprovokovať tak kompetentných, ako aj verejnosť k reakcii. K pozornosti a aktivite voči tomuto mimoriadne nebezpečnému a neriešenému environmentálnemu, ekonomickému, sociálnemu a bezpečnostnému problému. Podľa reakcie spoločnosti sa nám to aj podarilo...

Jadrom problému je, podľa môjho názoru, definícia a vymedzenie pojmu agresivita. Príklad: je agresivitou, keď niekto v sebaobrane zraní, príp. zabije útočníka (vezmime si prípad sochára Opočenského v ČR napadnutého skínom)? Ak áno, kde končí sebaobrana a začína "neoprávnená" agresivita? Môžeme definovať agresivitu ako násilie na iných bytostiach, presadzujúce určité výhody (zisk alebo záujem v širšom slova zmysle) agresívneho jedinca práve na úkor týchto bytostí? V takom prípade prevažujúca väčšina tzv. "agresívnych" environmentálnych aktivít k nim nepatrí. Okrem toho vidno, že ide aj o veľmi relatívny pojem. Agresivita je doslova celospoločenským javom a mám pocit, že jej miera rastie. Tým skôr sa treba veľmi seriózne, naliehavo a v plnej šírke zamyslieť nad koreňmi, prejavmi a mechanizmami agresivity v spoločnosti.

P. Smolková výstižne konštatuje, že princípy environmentalizmu vylučujú všetky typy a druhy násilia. Z povahy environmentálnych hnutí však vyplýva aj ďalšia závažná skutočnosť: svojou podstatou priamo reagujú na objektívnu situáciu - ohrozenie životného prostredia a snažia sa ju ovplyvniť smerom k celospoločensky želanému ideálu. V prípade, že by ľudská spoločnosť žila v harmónii s prírodou, stratili by tieto hnutia a ich aktivity svoje opodstatnenie a zanikli by. Nemožno ich teda posudzovať vytrhnuté zo spoločenského kontextu. Podľa mojej skúsenosti, naše environmentálne NGOs nemajú nedostatok argumentov, ani ich nenahrádzajú "stupňujúcou sa agresivitou, nekompromisnosťou a problematicky vedeným dialógom". Stačí si prečítať záznam verejného pripomienkovania projektu JE Mochovce (radi poskytneme všetky odborné analýzy a argumenty, ktoré máme o tejto problematike k dispozícii). S vyjadrením negatívneho stanoviska predkladajú slovenské NGOs zásadne aj konštruktívne návrhy na riešenie problémov (i tie sú k dispozícii všetkým záujemcom).

Sme však svedkami opačného javu - nedostatku relevantných argumentov a problematického dialógu zo strany oficiálnych kompetentných činiteľov, ale aj širokých vrstiev obyvateľov. Ba máme opakované konkrétne skúsenosti s neochotou viesť takýto dialóg, s jeho priamym odmietaním či blokovaním (škoda, že na popis márných snáh niektorých NGOs dostať svoje názory do STV tu niet priestoru). Aj neradikálnym NGOs sa pri takých neagresívnych akciách, ako sú informačné stánky v centrách miest, bežne stáva, že aktivistov veľmi nevyberavo až primitívne slovné napádajú radoví občania, takmer zákonite 50- a viacroční. (Myslím, že i vek týchto ľudí niečo naznačuje.) Napokon, prieskumy verejnej mienky dostatočne ilustrujú nízke environmentálne povedomie našich občanov, ako aj ignorovanie problémov životného prostredia v spoločnosti. Nemožno sa preto čudovať, že NGOs v snahe dosiahnuť spoločenskú pozornosť a podľa možnosti aj reálne riešenie existujúcich problémov, volia provokujúce či radikálne postupy.

Preto je hlbokým nepochopením tvrdenie o "skúšaní morálnych kvalít buldozeristu" ľahnutím si pred buldozér. Ubezpečujem p. Smolkovú, že v takýchto prípadoch ide bez výnimky o závažné osobné, vnútorné rozhodnutie jednotlivca, prameniace z jeho hlbokého presvedčenia o správnosti myšlienky, ktorú presadzuje. Existuje presvedčivý dôkaz môjho tvrdenia: každý môže takúto situáciu vyskúšať na vlastnej koži. Veľmi jednoznačne zistí, či sa dobrovoľné rozhodnutie, pri ktorom človek ohrozuje vlastný život, dá uskutočniť len kvôli pochybnému zadosťučineniu z pocitu, že z hry nervov vyjde ako silnejší.

Za pozoruhodné považujem, že spoločnosť je ochotná akceptovať agresivitu určitého druhu (napr. nacionalizmus, šovinizmus, rasizmus atď.), avšak už aj malé náznaky určitého, v konečnom dôsledku neškodného, vzdoru proti

zaužívaným konvenciam, napr. v environmentálnej oblasti, okamžite "trestá" výrazne negatívnou a nezriedka prehnanou emociálnou reakciou. Nechcem sa miešať do remesla sociológom a psychológom, ale táto nevyvážená reakcia spoločnosti mi pripadá, akoby si (frustrovaní?) členovia spoločnosti s veľkým zadosťučinením "buchli" práve do toho, o kom sú si istí, že im ranu nevráti. Je to samozrejme veľmi hrubo zjednodušený obraz, ale princíp je, myslím, jasný - ventilovanie vnútorných napätí na neagresívnom objekte, u ktorého je predpoklad, že svojou obrannou reakciou neohrozí bezpečnosť "relaxujúceho". V prístupe väčšiny členov spoločnosti k nastoleným otázkam však vidím značnú mieru pokrytectva a ambivalentnosti, ako aj skratových reakcií práve zo strany tých "neagresívnych".

Nielen postoje spoločnosti vo všetkých jej úrovniach, ale aj súčasný stav životného prostredia dokazujú nevyhnutnosť vytvárania určitého tlaku na rozhodujúce orgány i povedomie obyvateľov v mene riešenia environmentálnych problémov. Od miery citlivosti spoločnosti závisia aj prostriedky volené environmentalistami. Autorkou preferované ovplyvňovanie aktov rozhodovania ešte pred ich výkonným štádiom, zvyšovanie informovanosti občanov a spracúvanie pripomienok či legislatívy - súhlasím: to všetko je nevyhnutná, žiaľ, dnes na Slovensku vôbec nie postačujúca podmienka. Nie je totiž problém pre akúkoľvek moc zariadiť realizáciu svojich zámerov tak, aby najprv dospeli do výkonného štádia a až potom sa o nich dozvedela verejnosť. S tým majú práve environmentálne hnutia bohaté skúsenosti. Ak by toto mal byť argument či odporúčanie na výber akceptovaných metód činnosti, spoločnosť by sa vyvíjala oveľa pomalšie.

P. Smolková naniesla mnoho cenných podnetov pre ďalšiu systematickú diskusiu, napr. problém vzdoru, jednoty životných postojov a činov, alebo - nepriamo - tolerancie. Jednoznačne podporujem námet zapojiť do nej kvalifikovaných sociológov i psychológov. Len prosím, aby sa "postavenie verejnej mienky oproti sebe" alebo nekonvenčné, i keď radikálne prejavy NGOs nebrali ako protispoločenské konanie, ale základ akejkolvek diskusie - kde niet rôznych názorov, niet ani o čom diskutovať. Načrtla som tu iba pár pripomienok a otázok, ktoré mi ako prvé napadli pri čítaní spomínaného príspevku. Problematika je však oveľa širšia a komplikovanejšia a skutočne si žiada dôslednú diskusiu.

Lubica Trubíniová,
vedúca pobočky Greenpeace